

1. Uvod

Želimo li spoznati sintaktičku, odnosno jezičnu stvarnost Romanije, rumunjski je, kao iznimno značajan istočnoromanski idiom, neizostavan element svakog istraživanja, bilo da se radi o sintaksi ili nekoj drugoj sastavnici ili vidu jezičnog sustava.

Rumunjska gramatičarska tradicija duga je i iznimno opsežna. Mogu joj pozavidjeti, možemo to slobodno reći, ostali, pa i „veliki“ romanski idiomi, odnosno jezici i bilo bi veoma teško pronaći neki element gramatike ili sintakse koji nije već detaljno osvijetljen iz različitih kutova, primjenom najrazličitijih teoretskih pristupa. Prema tome, sastavljanje neke detaljne deskriptivne (ili, u još većoj mjeri normativne) sintakse predstavljalo bi određenu zalihost, iako bi ona, vjerujemo, dobro došla govornicima hrvatskog zainteresiranim, iz različitih razloga, za rumunjski jezik i civilizaciju.

Rečenica je, prema našem mišljenju, najvažniji predmet sintaktičkih izučavanja. Iznimno važno mjesto predstavlja i fenomen subordinacije. U samoj subordinaciji najveću pažnju valja posvetiti, smatramo, subordinatorima. Oni odražavaju bit procesa subordinacije, pri kojem se neka rečenica, stvarna ili virtualna, prvo komplementacijom „priprema“ za uklapanje u sintaktičku strukturu neke druge rečenice, a zatim uključuje u tu strukturu na određeno mjesto.

Određeni, izučavani jezik ne možemo valjano spoznati, a niti opisati, ne promotrimo li ga „izvana“, s pomakom, odnosno kroz usporedbu s drugim, posebice genetski srodnim jezicima.

Vjerujemo da sve gore navedeno opravdava temu i opseg ovog rada. Kao što naslov sugerira ovo je doista pogled, naše viđenje procesa subordinacije u rumunjskom i zavisnih rečenica koje su mu rezultat, s najvažnijim naglaskom na samim subordinatorima. Situacija u rumunjskom stavljena je u kontekst Romanije i svojevrsan je sažetak prethodnih istraživanja iz poredbene romanske sintakse. Kao ilustraciju, uz pojedine rumunjske primjere navodimo i primjere odgovarajućih rečenica iz francuskog, španjolskog, retoromanskog (*vallader*), talijanskog i sardskog paralelnog korpusa, prijevoda Biblije. Iznimno, u zadnjem dijelu trećeg te u četvrtom poglavlju navodimo, neizostavno, i druge romanske idiome, dok peto svakako sadrži i latinske primjere. Radi lakšeg praćenja, svuda dodajemo i hrvatski prijevod. Nije riječ o nekom sustavnom kontrastiranju, a u razmišljanjima najčešće polazimo od francuske sintakse. Radovi ovakve prirode često donose određenu simplifikaciju (koja može ostaviti i dojam površnosti). Ona je, međutim, ovdje neizbježna. Utemeljena je na primjeni našeg pojma sintaktičkog prototipa i nije arbitrarna.

Jedan raniji rad posvećen francuskoj sintaksi (Varga 2005) potaknuo je zamisao o stvaranju potpuno analognih i sumjerljivih sintaktičkih opisa što više romanskih idioma gdje bi bile istaknute samo specifičnosti, a razlikovali bi se, naravno, primjeri. Ovaj bi rad mogao predstavljati svojevrsnu najavu ostvarivanja jednog takvog projekta.

Na stranicama koje slijede prvo ćemo ukratko prikazati svoje viđenje rečenice i rečenične subordinacije, stvaranja i ustroja zavisnih rečenica, zatim promotriti situaciju u rumunjskom u okviru suvremene Romanije, ponuditi moguće rješenje za kvantificiranje uočenih razlika te nakratko baciti pogled na povijesnu podlogu, odnos rumunjskog i latinskog.